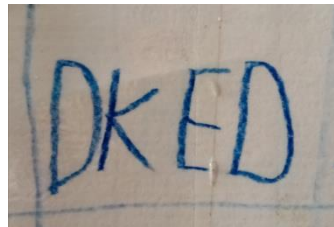

A HELYESÍRÁS FEJLESZTŐ ÉRTÉKELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Horváth Zsuzsanna PhD
Simonyi helyesírási verseny
2023. április 20.

a helyesírás (is) gondolkodás

(writing is reasoning)

az író ember hangoztatva kimond, következtet, értelmez, okoskodik, figyelmez, továbbgondol, kérdez, reflektál, értékkel, dönt, indokol, érvel, bizonyít... (fent balra 4 éves gyerek írása magának, a hét napjai maga készítette táblázatban, jobbra Kassák Lajos montázsa)

A helyesírás ...

- (1) a szavak, mondatok, szövegek írásmódjára vonatkozó szabályok és minták összessége és ezek ismeretében alkalmazásuk képessége.
- (2) az írásbeli nyelv kanonizált, de történetileg változó szabályrendszere.
- (3) Az anyanyelvi ~ összetett és értéktelített képesség (literacy), amelynek jó minősége általános elvárás, gyengesége szociális stigma.

Milyen a helyesírási kultúra iskolai és társadalmi pozíciója?

- feltevések -

- Mindkét szintéren erős, ugyanakkor időről időre változó is a pozíciója. (l. a magyar nyelv és irodalom írásbeli érettségi javítási-értékelési útmutatójának mellékletét.)*
- Oktatása, fejlesztése és kontrollja, deklaráltan az iskolai képzés egyik kiemelt és folyamatos tantárgyi és (tantárgyközi?!!) feladata.
- Szakmai közvélekedés: a helyesírás analitikusan és objektíven (egyértelműen) azonosítható, tehát minősíthető, a ~i hiba súlyozható, kvantifikálható adatként kezelhető.
- A kézzel írandó önéletrajz, motivációs levél, kérvény stb. képzettségi / kulturáltsági 'marker' a címzettek szemében.

*

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése. (2005-2017), majd 2017-2024)

A szövegértés vizsgálatokban domináns olvasásfelfogások érvényesek a helyesírásra is

A személyes gyarapodás nézete (l. különösen a kezdő szakaszt)

A kulturális örökség nézet

A kulturális elemzés nézete

A tantárgyközi nézet

A felnőttkori igények nézete

Néhány európai példa

Nagy-Britannia: együtt az
'Orthography és a Spelling',

Az írásbeliség értékelésben
érvényesül a The conventions
of Standard English, SAT
Examens

<https://www.examword.com/sat-experience/writing-test>

****

Németország: Rat für deutsche
Rechtschreibung

www.rechtschreibrat.com.

2006-től új, egységes helyesírás a
tartományok oktatási
minisztereinek egyetértésével

Franciaország: „84 % des Français
sont gênés lorsqu'ils font une
faute d'orthographe et pensent
que cela ternit leur image..”

Projet Voltaire service en ligne de
formation à la maîtrise
de l'orthographe et de l'expression

****

Iskolai fejlesztési projektek:

pl. Prozessbegleitende Evaluation:
Lesen und Schreiben (1997-)

Didaktik Deutsch: Evaluation einer
syntaxbasierten Didaktik zur
satzinternen Großschreibung
(2019)

A pedagógiai értékelés néhány jellemzője

Mit tudunk az iskolai / tanórai értékelésről?

(Kölcsönös) összefüggésben van az osztálytermi „klímával” (éthosz, „léghör”, tanítási stílus, motiváció, jellemző osztálytermi diák-diák, diák-tanár, tanár-diák interakciók) → lásd: (önmagát beteljesítő jóslat, Pygmalion-hatás), rejtett tantervi hatás

Gyakorlatára jellemző a számonkérési, minősítési, ellenőrzési, tanulásszervezési funkció, de a fejlesztési szerep is

A normatív és versenyeztető (kompetitív) értékelés elterjedtebb, mint a fejlesztő és kooperatív értékelés

Kulcsfogalmak értelmezése

Pedagógiai értékelés

Interaktív, személyközi,
verbális minősítés és/vagy
skálázás (osztályozás)

Célja a) diagnózis → terápia

b) megerősítés, fejlesztés

c)összegzés, az elért
tudásszint megállapítása

Mérés

Empirikus: mintán alapuló,
adatfelvétel, a vizsgált
korosztály, a tudás/
képességterület elemző
leírása, „mérhetősé-
gének” szempontjából

Célja: átfogó kép egy
tudásterület helyzetéről,
a trendekről, az
eltéréseket okozó
tényezőkről

A tanári értékelés típusai a tanítási-tanulási folyamatban

DIAGNOSZTIKUS	FEJLESZTŐ / FORMATÍV	SZUMMATÍV / ÖSSZEGZŐ

Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer (DIFER)

A DIFER programcsomag célja, funkciója, hogy segítse az eredményes iskolakezdést. Az első évfolyamokon elsajátítandó alapkészségek eredményessége nagymértékben az úgynevezett kritikus elemi készségek fejlettségétől függ.

Az íráskészség elsajátításának előfeltételét, kritikus elemi készségét az úgynevezett ÍRÁSMOZGÁS-KOORDINÁCIÓ fejlettsége, az olvasási készségét a BESZÉDHANGHALLÁS fejlettsége határozza meg. A nyelvileg közölt információk vételének egyik alapvető feltétele a RELÁCIÓSZÓKINCS fejlettsége, a matematikatanításé az ELEMI SZÁMOLÁSI KÉSZSÉG fejlettsége, a tudásszerzés, a tanulás kritikus feltétele pedig többek között a TAPASZTALATI KÖVETKEZTETÉS és a TAPASZTALATI ÖSSZEFÜGGÉS-KEZELÉS képességének fejlettsége. Az eredményes iskolakezdés döntő feltétele a SZOCIALITÁS (az elemi szociális motívumok és készségek) fejlettsége.

A fejlesztő értékelés a tanulási folyamatban

Nem minden feladatmegoldás tétje az azonnali nyereség vagy veszteség (osztályzat, minősítés)

A fejlesztő feladat a próbálkozás, a felfedező, heurisztikus tanulás tárgya és eszköze, ide értve a saját hiányosságok, hibák elemzését is

A jó minőségű és koncepciós ‘fejlesztő feladat’ jelentős transzfer hatású pl. érzelmi tudatosság, önismeret, önszabályozás, a saját érzelmek kezelése

A ‘fejlesztő feladat’ elhelyezhető a diagnózis-terápia kontextusában: a ‘hiba’ elemzése, hiányterületek azonosítása és célzott fejlesztése

SZÓBELISÉG

beszédértés

beszéd

magán
nyilvános

B
E
F
O
G
A
D
Í
S

K
I
F
E
J
E
Z
É
S

nyilvános
magán

olvasás

írás

ÍRÁSBELISÉG

A tanulói énkép formálódása és a tanári értékelés kapcsolata

Kulcsszavak: énkép, én-reprezentáció mai értelmezése, funkciói, dinamikája; az énkép fejlődése; a tanári értékelés mint visszajelentés és mint fejlesztési lehetőség

1. Körössy Judit (2009): A tanulói énkép formálódása és a tanári értékelés kapcsolata OKI, konferenciaelőadás <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/3-vitaforum/tanuloi-enkep>

A tanulói énkép és önismeret...

pedagógiai jelentősége abban áll, hogy formálódása jórészt az iskolai tapasztalatokon, a tanári értékelésen, és a társakkal való összehasonlításon keresztül valósul meg.

Az alakuló, változó énkép azonban maga is befolyásolja azt, hogy hogyan teljesít a fiatal az iskolában, hogyan viselkedik a társaival és a tanáraival szemben, milyen célok elérésére törekszik.

A helyesírás fejlesztő értékelése (1)

Szituációteremtés – fiktív helyzetek, szerepcsere

Különböző, eltérő hatású és formájú szövegek alkotása

Kreatív írás

Típushibák elemzése

Egynyelvű szótárak tanulmányozása

Kreatív feladatok – átírás, teljes vagy részleges szövegtranszformáció

Hibás szövegek javítása

Eltérő hangerővel, tempóval olvasott hangzó szövegek leírása

A helyesírás fejlesztő értékelése (2)

Hangzó szöveg áttétele
írassá , pl. folyamatos
narratív szöveg,
dialógus,
ismeretterjesztő stb.
szöveg, belső monológ,
tanári hang, más hang,
különböző ritmusú,
hangerejű hangzással

Írásos produktum
másolása, a kihívások
azonosítása (l.
képzőművészet, mintakövetés)

Hibákat is tartalmazó
írásos produktum
javítása, a hibák
magyarázata,
kommentálása

Plakátok tervezése kifejező
írásképpel

A szövegértés minőségére ható tényezők

A 15 évesek olvasási szokásai:
pozitív attitűdök (forrás: PISA,
2009)

Univerzális érvényű a
kedvtelésből olvasás, a
szépirodalom-olvasás jótékony
hatása az érzelmi és kognitív
teljesítményre

A digitális olvasás hatása
kimutatható, de kevésbé
meghatározó

A tanulási stratégiák hatása jelentős
(1) megbeszélés, beszélgetés az olvasottak
tartalmáról, (2) a lényeges elemek
aláhúzása, (3) a szöveg összefoglalása a
saját szavainkkal, (4) emlékezetbe vésés
(5) önellenőrzés 6) elaborációs technikák

**A szövegértés eredményességét magyarázó erő
sorrendjében:**

a szöveg összefoglalása,
megértés és emlékezetbe vésés,
(ön)ellenőrzési stratégiák,
elaborációs technikák (pl. a szöveg értékelése,
összekapcsolása előzetes tudásunkkal)

IEA Fogalmazásvizsgálat, Műfaj: TANÁCS / TANÁCSADÓ LEVÉL (8. évf.)

„Egy nálad két évvel fiatalabb diák át akar jönni a ti iskolátokba. Szeretné tudni, hogy milyenek nálatok a követelmények fogalmazásból, vagyis milyen fogalmazást írjon, ha jó jegyet akar kapni a ti iskolátokban.

Írj neki baráti levelet, amelyben tanácsokkal látod el! Utalj legalább öt szempontra, amelyeket szerinted a fogalmazások értékelésekor a tanárok a leginkább figyelembe vesznek.

Kádárné Fülöp Judit: *Hogyan írnak a tizenévesek?* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990. 90.o.

Tartalomelemzés: A nyolcadikosok tanácsai

Tartalom

Előkészület

Felépítés

Írás közben

Megfogalmazás (Stílus,
hangnem)

Írás után

Nyelvi konvenciók
(Nyelvhelyesség,
helyesírás)

Magatartás, viselkedés,
taktika

Külső alak

HÁROM KÉRDÉS
TOVÁBBGONDOLÁSRA.....

Mennyiben érvényes ez az állítás?

A helyesírás *látszólag* nem vagy csak kissé függ össze más teljesítménnyel, bár a szélsőségesen gyenge helyesírás más tanulási teljesítményt is korlátoz.

Milyen új jelenségek, kihívások azonosíthatóak, és hogyan érintik az iskolai írásbeliséget?

a hétköznapiakban használt technológiák változása, elsősorban a mindenre kiterjedő digitalizáció.

- a digitális index a 12-18 éves korosztályban magas (eszközök elterjedtsége és a hozzáférés)
- az állandó online jelenlét evidencia
- a mobiltelefon vezető szerepben
- leggyakoribb online tevékenységek: kommunikáció, zenehallgatás, de van tanulási használatra való igény is (l. pl. internettel megoldható feladatok, internetes tartalmak keresése, értékelése)

Összefügg-e a szövegértés és a helyesírás? Ha igen, hogyan? Ha nem, miért?

Lásd

A szövegértés minőségére ható tényezőket

Az olvasás és tanulás összefüggéseit

A szövegértési képességet befolyásoló tényezők mértéke

Magyarországon és az OECD-országokban átlagosan című
ábrát

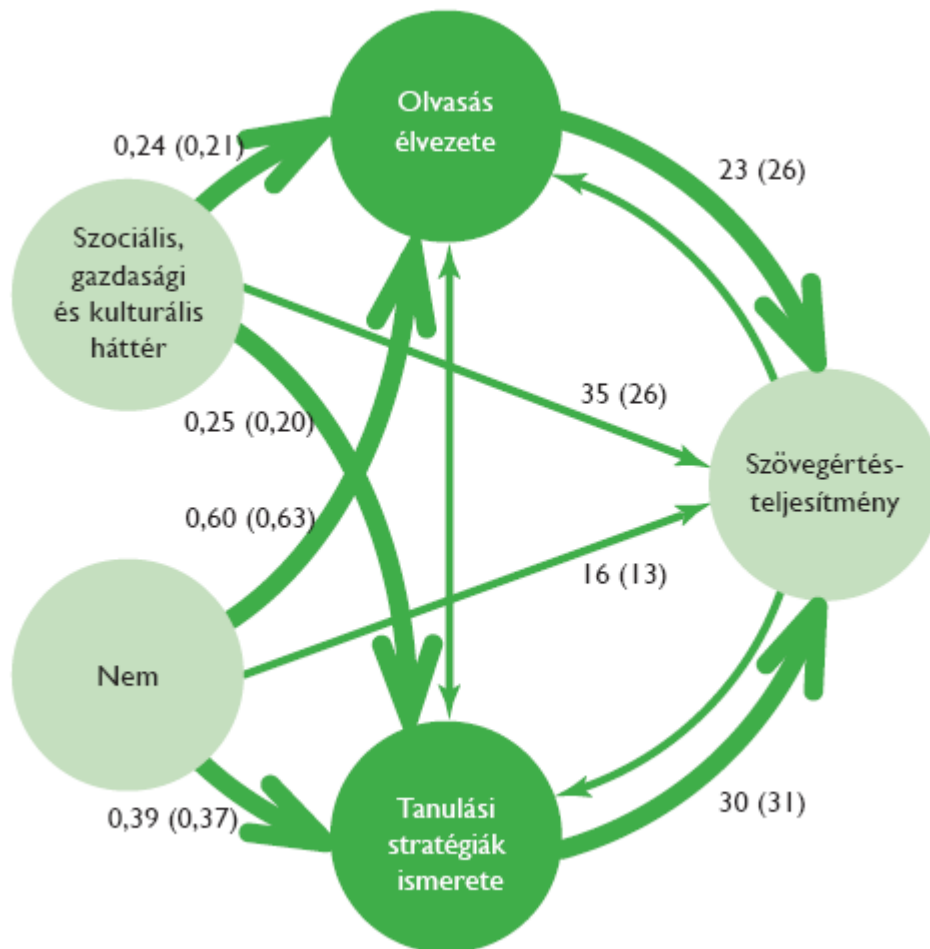

Olvasás és tanulás

feladattudat (task awareness)
azt jelenti, hogy az embernek
van valamiféle elképzelése
az elérendő célról.

1. a reprodukció, vagyis a szöveg valamely tényének megismétlése,
2. az identifikáció, vagyis tények, adatok azonosítása,
3. produkció, illetőleg értelmezés, vagyis a szövegben implicit módon meglévő válasz felismerése;
4. jelentés, vagyis szavak, szókapcsolatok, mondatok, bekezdések értelmezése;
5. kapcsolatok, összefüggések, vagyis ok-magyarázat, eszköz-cél, ok-következmény, rész-egész stb. összefüggések felismerése;
6. kommunikatív aspektusok, a szerző rejtett közléseinek, a stíluseszközök hatásának az érzékelése és értékelése

A szövegértési képességet befolyásoló tényezők mértéke Magyarországon és az OECD-országokban átlagosan

Megjegyzés: Az OECD országokban átlagosan érvényes adatok zárójelben szerepelnek.

A szövegértés minőségére ható tényezők

A 15 évesek olvasási szokásai:
pozitív attitűdök (forrás: PISA,
2009)

Univerzális érvényű a
kedvtelésből olvasás, a
szépirodalom-olvasás jótékony
hatása az érzelmi és kognitív
teljesítményre

A digitális olvasás hatása
kimutatható, de kevésbé
meghatározó

A tanulási stratégiák hatása jelentős
(1) megbeszélés, beszélgetés az olvasottak
tartalmáról, (2) a lényeges elemek
aláhúzása, (3) a szöveg összefoglalása a
saját szavainkkal, (4) emlékezetbe vésés, (5)
önellenőrzés 6) elaborációs technikák

**A szövegértés eredményességét magyarázó erő
sorrendjében:**

a szöveg összefoglalása,
megértés és emlékezetbe vésés,
(ön)ellenőrzési stratégiák,
elaborációs technikák (pl. a szöveg értékelése,
összekapcsolása előzetes tudásunkkal)